

HRVATSKO KATOLIČKO SVEUČILIŠTE
OKRUGLI STOL O MIRU
Predavanje Apostolskog nuncija
26. siječnja 2024.

Razmišljanja o miru polazeći od misli pape Franje

Jutros sam za vrijeme propovijedi tumačio poslanje sedamdeset i dvojice učenika kojima, kako nam donosi evanđelist Luka, Isus govori: *Idite! Evo, šaljem vas kao janjce među vukove* (Lk 10,3). Ovu rečenicu, rekoh, možemo primijeniti ne samo na onoga tko naviješta Evanđelje usred nekadašnjih i sadašnjih ideoloških oluja, onoga koji je napadan i ismijavan sa svih strana, nego možda i više na onoga koji u svijet želi donijeti „Evanđelje mira“.

U jednom od odlomaka u Matejevom evanđelju, nakon rečenice: *Evo, ja vas šaljem kao ovce među vukove*, Isus dodaje: *Budite dakle mudri kao zmije, a bezazleni kao golubovi!* (Mt 10,16).

Kao janjce među vukove, međutim, to nije samo konstatacija: svijet je pun proždrljivih vukova, a vi ste siromašni jaganjci.

Smatram, štoviše, da je treba tumačiti kao zapovijed: „*idite i budite kao jaganjci među vukovima*“, odnosno: budite ponizni, krotki, morate se isticati svojom blagošću, a ne svojom ohološću. Nemojte dozvoliti da vas uvjetuje logika svijeta u kojem zapovijedaju vukovi, a najjači pobjeđuje. Sjetite se da *mir vam svoj dajem. Dajem vam ga, ali ne kao što svijet daje!* (Iv 14,27).

Isus nas izaziva da se bacimo u društvo vukova „kao jaganjci“, odnosno: nenaoružani, u stavu slabosti. On ima drugu metodu, drukčiju logiku u uspostavljanju mira.

To je prava ludost, mogli bismo pomisliti, ali samo takva logika može uzdrmati sigurnosti i omogućiti da se pokaže kako se istina, pravda i, stoga, pravedni mir mogu temeljiti samo na snazi razuma, a ne na moći oružja.

Zapravo, ne pobjeđuje uvijek onaj koji je u pravu. Čak i onaj koji je slabiji i može biti poražen, može biti u pravu. Stoga, onaj koji pobjeđuje, mogao bi također biti u krivu!

Rečenica „*šaljem vas kao janjce među vukove*“ pokazuje Isusovo neizmerno povjerenje u ljudski razum i samim time u sposobnost dijaloga.

Onaj koji upotrebljava silu kako bi se nametnuo, ne želi ni čuti za dijalog, možda tek nakon što je porazio protivnika. No to je lažni dijalog jer je uvjetovan. Nema mjesta istini ako nedostaje sloboda.

Evandeoski mir koji zahtijeva mnogo radnika plod je dijaloga. Svijet, suprotno tome, traga za mirom koji se temelji na ravnoteži oružja, odnosno nasilju, na potpunom preziru slobode jer se opredjeljuje za nametanje volje jačega.

Takav mir ne može opstati. Prije ili kasnije poraženi će potražiti način da se osvete.

Što nam je dakle činiti? Neće li takav mir uvijek biti krhak?

Pogledajmo tri sredstva koja predlaže papa Franjo: 1. molitva, 2. pregovori, 3. razoružavanje.

1. Molitva

Molite dakle gospodara žetve da pošalje radnike u žetvu svoju.

Da bi imali radnike koji služe u provedbi Isusovog mira, potrebna je molitva. Samo mir kao Božji dar, poštujući Njegov plan za čovječanstvo, bit će pravedni mir.

Molitva je, još i prije dijaloga, pravo oružje za rješavanje konflikata jer se po molitvi postiže razumijevanje Više volje, a ne samo jedne strane. Ako se u dijalogu još može i pasti u napast da manipuliramo drugim, u molitvi postoji samo želja da se prihvati volja Onoga koji, budući da je Otac sviju, *nije pristran, nego – u svakom je narodu njemu mio onaj koji ga se boji i čini pravdu* (Dj 10,34-35).

Snažni su i neprekidni pozivi pape Franje na molitvu za mir.

Pomislimo, na primjer, na posvetu Rusije i Ukrajine Bezgrješnom Srcu Marijinu. Nisu svi razumjeli, ali onaj koji vjeruje, koji ima drukčiju logiku od logike ovoga svijeta, njemu je značenje jasno.

Već 8. lipnja 2014. godine sazvao je u Vatikanu molitveni susret za mir u Svetoj Zemlji, na Bliskom Istoku i u cijelom svijetu, u nazočnosti Carigradskog patrijarha Bartolomeja i državnih čelnika Izraela i Palestine, Šimuna Pereza i Mahmouda Abbasa. Ovako je, između ostaloga, glasila završna molitva susreta:

„Gospodine, Bože mira, poslušaj našu poniznu molbu!

Puno smo puta i tijekom mnogih godina pokušali riješiti naše sukobe vlastitim snagama i našim oružjem; mnogi trenuci neprijateljstva i tame; mnogo prolivene krvi; mnogi prekinuti životi; mnoge propale nade... Ali naši su napori bili uzaludni. Sada nam Gospodine, Ti pomози! Ti nam daj mir, ti nas poduči miru, Ti nas vodi prema miru. Otvori naše oči i naša srca i daj nam hrabrosti da možemo reći: 'Nikada više rata!'; 'Ratom je sve upropašteno!' Ulij nam hrabrosti da činimo konkretna djela kako bi se izgradio mir.“

Molitva nas ne oslobađa naših odgovornosti. Molitva treba biti popraćena našim konstruktivnim zalaganjem za mir.

Za mir treba moliti, ali treba ga i tražiti, odnosno „treba ga željeti“.

Za vrijeme jednog molitvenog bdijenja za mir, 7. rujna 2013., papa Franjo se pitao kako je moguće ići putem mira i dao je odgovor: „Zazivajući Božju pomoć pod majčinskim okom 'Salus populi romani', Kraljice mira, želim odgovoriti: Da, svima je moguće! Želio bih da ove večeri sa svih strana zemlje uzviknemo: Da, svima je moguće! Štoviše, želio bih da svatko od nas, od najmanjega do najvećega, pa sve do onih koji su pozvani upravljati narodima, odgovori: **Da, želimo mir!**“

Potrebna je želja za mirom. Mirotvorci su oni koji traže mir, žele ga, koji ga zazivaju odozgor i grade odozdo.

Molitvena strategija tipična je za onoga koji se smatra jaganjcem, budući da nema drugoga oružja osim ponizne molitve. Ta se strategija temelji na ljudskome razumu (*mudri kao zmije*) i vjeruje da pravda može prevladati (*bezazleni kao golubovi*).

Pravda može biti samo plod razuma. „Biti u pravu“, s druge strane, ne znači drugo doli „biti na strani pravednosti“. „U pravu sam“ ako sam pravedan.

Tko razumom ne teži pravdi, u krivu je jer metoda nametanja nečega na silu nije ispravna.

Molite, dakle! Nema sumnje da za papu Franju put pravednoga mira započinje upravo ovdje.

Prigodom 30. obljetnice prvoga susreta za mir s vođama kršćanskih crkava i svjetskih religija, održanog prema želji svetoga Ivana Pavla II. u Asizu 1986. godine, papa Franjo će reći: „Mi nemamo oružje. Ali vjerujemo u blagu i poniznu snagu molitve. Danas je žeđ za mirom postala molitva Bogu da prestanu ratovi, terorizam i nasilje. Mir koji u Asizu zazivamo nije samo protest protiv rata, – i dalje citira Ivana Pavla II.

– *niti je rezultat pregovora, političkih kompromisa ili ekonomskih razračunavanja. On je plod molitve»“.*

2. Pregovarači kao svjedoci

Žetva je velika, ali radnika je malo. Pogledajte koliko se ratova vodi, a gdje su mirotvorci? Gdje su oni koji samo snagom razuma (oslanjajući se očito na međunarodno pravo) pokušavaju pokazati gdje je pravda?

Unatoč hvalevrijednim naporima međunarodnih organizacija, konvencija, ugovora i međunarodnih sudova da spriječe ili sankcioniraju rješavanje sukoba upotrebom sile, nažalost, prečesto se pribjegava ratu.

Da bi se postigao ili održao mir snagom razuma, potrebni su nepristrani pregovarači.

Pregovarač ne napada, blag je, ne očekuje da će biti odmah shvaćen, strpljivo radi i, iznad svega, nastoji razumjeti.

On je janje koje ne dopušta da ga prestraši agresivni vuk, njegovi tenkovi koji napreduju ili njegovi lansirani projektili.

Mirovni pregovarač gleda Isusa „krotka i ponizna srca“. Nadahnjuju ga najbolji primjeri nenasilnih *leadera* koji su ispisali slavne stranice „alternativne“ povijesti. Primjer su mu Mahatma Ghandi, Martin Luther King, mladić s trga Tienanmen, časna sestra koja je na koljenima zaustavila vojsku u Myanmaru.

Mirotvorac je papa Franjo kada mimo svakog protokola kuca na vrata ruskog veleposlanstva u Rimu ili se uz vidljivu patnju saginje poljubiti noge sudanskim vođama, nakon što ih je „kao brat“ zamolio da „ostanu u miru“.

Uvjeren sam da bez jaganjaca koji imaju hrabrosti praznih se ruku suočiti s vukovima, vjerujući u snagu molitve i uzdajući se u sposobnost ljudskog razuma, nikada nećemo moći zaustaviti širenje duha mržnje i zaustaviti eskalaciju nasilja.

Franjo Asiški zaustavio je vuka iz Gubbija, idući mu ususret (možda s komadom kruha), umjesto da je pobjegao ili ga napao vilama (kao što su to drugi najvjerojatnije činili).

Isus je poslao pred sobom učenike, dvojicu po dvojicu. I mirovni pregovarači bi trebali ići dvojica po dvojica da posvjedoče kako je mir moguć. Ali ne dvojica iz iste stranke ili iste nacionalnosti ili iste vjere.

Da bi mirotvorci bili vjerodostojni, moraju biti svjedoci i, stoga, s različitih strana.

Kada je papa Franjo išao u Svetu Zemlju 2014. godine, želio je da ga prate dvojica njegovih starih prijatelja: *imam* Omar Abboud, predsjednik Islamskog instituta za međureligijski dijalog u Buenos Airesu i rabin Abraham Skorka, rektor rabinskog latinsko američkog sjemeništa, također iz Buenos Airesa, koji su obojica postali Bergoglioovi prijatelji tijekom njegova biskupovanja u argentinskoj prijestolnici.

Bila su trojica, a ne samo dvojica. Više od svakog govora, govorilo je njihovo svjedočanstvo. Kada su se sva trojica zagrlila pred Zidom plača, riječi nisu bile potrebne...

Učinkovitost Evanđelja mira ovisi o svjedočanstvu pregovarača. Osobe koje vjeruju i pokazuju da je mir moguć. Ne samo mir među sličnima, nego među različitima, odnosno među suparnicima, među neprijateljima!

Mir među prijateljima nije teško postići.

Pravi je izazov postići mir među neprijateljima! Jedini način da se definitivno poraze neprijatelji jest učiniti ih prijateljima, govorio je mudro već spomenuti MLK.

Upravo je stoga Isus i odao tajnu: *Čuli ste da je rečeno: Ljubi svoga bližnjega, a mrzi neprijatelja. A ja vam kažem: Ljubite neprijatelje, molite za one koji vas progone da budete sinovi svoga Oca koji je na nebesima, jer on daje da sunce njegovo izlazi nad zlima i dobrima i da kiša pada pravednicima i nepravednicima. Jer ako ljubite one koji vas ljube, kakva li vam plaća? Zar to isto ne čine i carinici? I ako pozdravljate samo braću, što osobito činite? Zar to isto ne čine i pogani? (Mt 5,43-47).*

Ako mi kršćani ne vjerujemo u ovu šokantnu i revolucionarnu metodu postupanja s neprijateljima, tko će drugi vjerovati?

Ljubite svoje neprijatelje nije slogan kojega možemo smatrati luksuzom u vremenima mira i prosperiteta, već je to **imperativ u teškim vremenima** kada je neprijatelj pred vratima.

Homo homini lupus (*Čovjek je čovjeku vuk*), rekao je filozof tumačeći da neprestano mislimo na to kako eliminirati onoga koji nam smeta. No Isusovo Evanđelje ima suprotnu logiku: *homo homini agnus!* (*Čovjek je čovjeku janje!*)

“Povelja Ujedinjenih naroda, proistekla iz tragedije Drugoga svjetskog rata i namijenjena očuvanju budućih naraštaja od nevolje rata zasniva se na općenitoj zabrani pribjegavanja sili da bi se riješili sporovi među državama”, piše u Kompendiju Socijalnog nauka Crkve (broj 501) koji međutim podsjeća da: *„osim u*

dvama slučajevima: zakonite obrane i mjere koje je donijelo Vijeće sigurnosti na području njegovih odgovornosti očuvanja mira. U svakom slučaju - precizira – ostvarivanje prava na obranu mora poštivati „tradicionalne granice nužnosti i razmjernosti“ (idem).

Neki bi mogli prigovoriti: onda je u nekim slučajevima uporaba sile opravdana!

Dakako, to dokazuje i postojanje oružanih snaga koje su zakonite ali spomenuti Kompendij objašnjava da njihovo djelovanje „*mora biti stavljeno u službu mira: oni koji tim duhom štite sigurnost i slobodu neke zemlje daju istinski doprinos miru*“ (KSNC 502).

Posljedično tome, „*Svaka osoba koja je na službi u oružanim snagama konkretno je pozvana braniti dobro, istinu i pravdu u svijetu; nije mali broj onih koji su u tom okruženju žrtvovali vlastiti život za te vrijednosti i da bi zaštitili nevine živote. Važnu činjenicu predstavlja sve veći broj vojnika koji djeluju u krilu multinacionalnih snaga, na području “humanitarnih i mirovnih misija” što ih promiču Ujedinjeni narodi (Idem).*

Ova opravdanja za upotrebu sile koje dozvoljava katolička doktrina, podsjećaju me, međutim, na Isusovu raspravu s farizejima o razvodu, kada je Isus rekao: „*Zbog tvrdoće srca vašega dopusti vam Mojsije otpustiti žene, ali od početka ne bijaše tako*” (Mt 19,8).

Od početka, odnosno u Božjem naumu upotreba sile je nezamisliva.

S druge strane, kako se smije pomisliti da se rat može prekinuti bacanjem bombi? Kako se može eliminirati terorizam, drugim terorom?

Zašto mi to ne shvaćamo?

Možda stoga što „*ne shvaćamo da civilne žrtve nisu 'kolateralna šteta' - rekao je papa Franjo u svom govoru Diplomatskom zboru akreditiranom pri Svetoj Stolici 8. siječnja ove godine. To su muškarci i žene s imenom i prezimenom koji gube živote. To su djeca koja ostaju bez roditelja i bez budućnosti. Riječ je o pojedincima koji pate od gladi, žeđi i hladnoće ili ih je osakatila snaga modernih eksploziva. Kada bismo mogli svakoga od njih pogledati u oči, pozvati ih po imenu i saznati nešto o njihovoj osobnoj povijesti, vidjeli bismo rat onakvim kakav uistinu jest: ništa drugo doli golema tragedija i 'beskoristan masakr' koji pogađa dostojanstvo svake osobe na ovoj zemlji“.*

3. Razoružanje

Govorili smo o molitvi, važnosti pregovarača-svjedoka i dolazimo do posljednje točke na kojoj papa Franjo inzistira: razoružanje.

U malo prije spomenutom obraćanju Diplomatskom zboru papa Franjo u golemoj dostupnosti oružja prepoznaje uzrok tolikog neljudskog nasilja i stoga nas poziva da slijedimo učinkovitu politiku razoružanja.

Citiram: „...ratovi se mogu nastaviti zahvaljujući enormnoj dostupnosti oružja. Potrebno je voditi politiku razoružanja jer je iluzorno misliti da naoružanje ima vrijednost odvratanja. Naprotiv, upravo je suprotno: dostupnost oružja potiče njegovu upotrebu i povećava njegovu proizvodnju. Oružje stvara nepovjerenje i preusmjerava sredstva. Koliko bi života moglo biti spašeno sredstvima koja su trenutno namijenjena naoružanju? Ne bi li bilo bolje uložiti ih u istinsku globalnu sigurnost?“

I zatim daje konkretan prijedlog, uvjeren da se uzrok mnogih ratova nalazi u društvenim problemima: „Izazovi našega vremena nadilaze granice, kako to pokazuju razne krize – prehrambena, ambijentalna, ekonomska i zdravstvena – koje su obilježile početak stoljeća. Ovdje ponavljam svoj prijedlog da se osnuje Svjetski fond za konačno uklanjanje gladi i promicanje održivog razvoja cijelog planeta“ (Iz govora Diplomatskom zboru akreditiranom pri Svetoj Stolici, 8. siječnja 2024.).

Riječ je o zamjeni oružja kruhom, prema poznatom Izaijinom proročanstvu za mesijanska vremena kada će „mačeve prekovati u plugove, a koplja u srpove. Neće više narod dizati mača protiv naroda nit` se više učiti ratovanju“ (Iz 2,4-5), kao što je Papa podsjetio i u poruci Urbi et orbi prošloga Božića.

Stoga, „Vuk će prebivati s jagnjetom, ris ležati s kozličem, tele i lavić zajedno će pasti, a djetešce njih će voditi (...). Nad rupom gujinom igrati će se dojenče, sisanče će ruku zavlaciti u leglo zmijinje“ (Iz 11,6-8) bez straha od eksplozije mine, dodao bi danas prorok!

Razoružanje nije samo smanjenje naoružanja, razoružanje počinje u srcu ili, možemo reći, riječima koje izražavaju ono što je u srcu. Grupi njemačkih novinara papa Franjo je rekao: „Koliko li se sukoba danas, umjesto da se gase dijalogom, potiče upravo lažnim vijestima ili huškačkim izjavama u medijima! Stoga je još važnije da vi, čvrsti u svojim kršćanskim korijenima i svakodnevno življenoj vjeri, „demilitarizirani“ u srcu Evanđeljem, podržite razoružanje jezika“ (4. siječnja 2023., Govor izaslanstvu Društva katoličkih novinara Njemačke).

I ovaj put nudi praktične smjernice za tu misiju: „*Njegujte tonove mira i razumijevanja, gradite mostove, budite dostupni za slušanje, prakticirajte komunikaciju punu poštovanja prema drugome i njegovim razlozima*“.

Moram zaključiti jer vrijeme ističe, no bilo bi zanimljivo istražiti različita putovanja pape Franje motivirana potrebom za mirom ili željom da se on učvrsti. Sjetite se samo putovanja u Irak, koje je meni bilo jako emotivno, putovanja u Srednjoafričku Republiku, Demokratsku Republiku Kongo, Sudan.

Bilo bi također zanimljivo uzeti u obzir važnost koju papa Franjo pridaje međureligijskom dijalogu kao preventivnom instrumentu u borbi protiv nasilja koje generira ratove, osiromašuje i, napose, tjera ljude na iseljavanje. Sjetite se samo „Dokumenta o ljudskom bratstvu za svjetski mir i zajednički suživot“ (Abu Dhabi, 4. veljače 2019.).

Ne treba zaboraviti ni pažnju koju papa Franjo poklanja migrantima i prognanicima, što nije naivni globalizam, već iskrena pažnja prema onima koji trpe posljedice ratova koje nisu izazvali.

Bilo bi tu još puno drugih poticaja za razmišljanje u mislima pape Franje o miru, ali želim zaključiti značajnim citatom iz enciklike Fratelli tutti: „*Svaki rat ostavlja naš svijet gorim nego što je bio prije. Rat je neuspjeh politike i čovječanstva, sramotna predaja, poraz pred silama zla. Ne zadržavajmo se na teoretskim raspravama, već uđimo u doticaj s ranama, dotaknimo ranjeno tijelo žrtava*” (FT 261).

Upravo ta blizina patnji nevinih može promijeniti naš mentalitet i učiniti nas mirotvorcima, hrabrim janjcima među vukovima.

Razboritima poput zmija, ali i s jednostavnom i naivnom vjerom golubova.